

kularna država, a to znači da se religija ne promatra u suprotnosti s modernim demokratskim društvom.

Pozivajući se na politologa Alfreda Stepana, Casanova je ipak mišljenja da bi najbolji model odnosa između religije i sekularne države mogao biti model obostrane tolerancije (»twin tolerations«). Radi se o modelu koji isključuje ideju državne Crkve kao što je to slučaj u skandinavskim i protestantskim zemljama, a također i striktno laicističko razdvajanje, kao što je to u Francuskoj. »Obostrana tolerancija« pretpostavlja da religija tolerira demokratski izabrane vlade, bez zahtjeva za zakonski privilegiranim pravom na mandat i veto.

S druge pak strane, država treba tolerirati autonomiju religijskih individua i zajednica tako da im omogućuje da smiju slobodno zastupati svoje vrjednote i viđenja u civilnom društvu i u politici. Sličnoga je mišljenja i njemački filozof Jürgen Habermas, kojega Casanova nažalost ne spominje, a koji se također zauzima za vrjednovanje religije u europskom postsekularnom društvu. Prema Casanovinoj analizi, čini se da su najbolji odnos između sekularne države i Crkve ostvarile zapravo postkomunističke države s katoličkom tradicijom, a time i Hrvatska, budući da u njima ne postoji ni državna Crkva, ni laicistička država.

U svakom slučaju, vrijedna knjiga Joséa Casanove pridonosi daljnjem promišljanju uloge religije u današnjemu demokratko-sekularnom društvu.

Ivica Raguž

Josip Burušić, Samopredstavljanje: taktike i stilovi

– Naklada Slap, Jastrebarsko, 2007., str. 226.

Sama činjenica da je knjiga objavljena u Slapovoj biblioteci »Poslovne psihologije«, čiji su recenzenti Majda Rijavec i Predrag Zarevski, istaknuta imena iz područja psihologije, govori da se radi o ozbiljnomu znanstvenom doprinosu opusu djela iz područja psihologije, što je i gotovo od samih početaka specijalnost izdanja »Naklade Slap«. Odmah treba naglasiti da je ova knjiga prva publikacija ovakve vrste psihološkoga sadržaja u Hrvatskoj.

Ova je knjiga usredotočena na socijalni vid osobnosti ili »jastva«, koncepta koji je još davne 1890. godine pionirski natuknuo američki psiholog William James. Radi se o našem odnosu i stavu prema drugima i onomu što nas potiče da se oblačimo na svoj način, da govorimo svojim vlastitim stilom, da se trudimo ili ne trudimo ostaviti određeni dojam. Stoga je tema samopredstavljanja sa svojim taktikama i stilovima izrazito važan psihološki pojam kojim se u znanstvenomu svijetu psihologije pokušavaju razumjeti procesi potrebe pojedinca da utječe na svoj izvanjski izgled (*image*) i na način na koji ga doživljavaju drugi.

Da bi dao dobar uvid u pozadinu svojega psihološkog koncepta, autor u prvomu poglavlju ove knjige nudi teorijske osnove pojma samopredstavljanja, započinjući s pregledom istraživanja,

definiranju koncepta, faktorima koji ga određuju (spol i dob, crte ličnosti, pojmu o sebi koji neminovno obuhvaća dimenzije samopoštovanja, samomotrenja te privatnu i javnu svijest o sebi). Autor je u istomu poglavlju temu samopredstavljavanja stavio u socijalni kontekst, razrađujući motiviranost za upravljanje dojmova o sebi i karakteristikama opažaća, odnosno onih kojima se pojedinac predstavlja. U četvrtomu odlomku, pod naslovom *Kako uobičajeno kreiramo javnu sliku o sebi*, autor donosi taksonomije samopredstavljavanja različitih znanstvenika na vrlo sažet i pregledan način te poimence razrađuje tri najznačajnije asertivne taktike samopredstavljavanja: umiljavanje, samoisticanje i predstavljanje uzora, kao i tri obrambene taktike samopredstavljavanja: izgovore, opravdanja i samohendikepiranje. Na kraju pregledne analize koncepta samopredstavljavanja autor se zadržava na poteškoćama s eksperimentalnim istraživanjima ovoga područja, opisujući instrumente mjerenja različitih aspekata samopredstavljavanja i suvremene metodologije.

Drugi dio knjige obuhvaća vlastito autorovo empirijsko istraživanje u kojemu se pokušavaju istražiti međusobni odnosi taktika i stilova, predstavljeni u teoretskim modelima i instrumentarijima uvodnoga dijela knjige.

Prvi dio knjige predstavlja jednu aktualnu i potrebnu temu znanstvene psihologije koja nesumnjivo pripada području praktične, odnosno poslovne psihologije. Vidi se da je autor vrlo dobar poznavatelj problematike. Nije jednostavno objasniti konceptualno različite načine

samopredstavljavanja jer, i pored znatnih istraživanja ovoga područja, pitanje samopredstavljavanja i dalje ostaje pitanje o kojemu se više ili manje govori načelno i u općim terminima.

S obzirom na temu knjige, za očekivati je bilo jedno opsežnije djelo s obzirom na mnoštvo konceptata i silnica koje zadiru u kompleksan fenomen sklopa osobnosti i odnosa prema društvenoj stvarnosti. Naime, da bi se rasvijetlilo pozadinu samopredstavljavanja, potrebno je u obzir uzeti mnoštvo konceptata od kompletnoga pojma ličnosti i njenih dimenzija, svijesti i podsvijesti, osobnosti i poimanja sebe, interakcijskoga djelovanja pojedinca, pa do kompliciranih socijalnih konceptata, poput socijalnih anksioznosti. Međutim, treba priznati da je autor s izrazitom umješnošću i talentom za sintezu, uspio povezati sve važne elemente mnoštva konceptata i prikazao ih u solidnoj cjelini.

Pohvalno je to da je autor u uvodnom, teoretskom dijelu donio izvrstan sažetak postojeće literature tako da je čitatelju uspio pružiti cjelovitu sliku taktike i stilova samopredstavljavanja. Citirana literatura relevantna je za temu rada i uključuje, kako suvremene radove tako i ključne radove starijega datuma. U isto vrijeme obuhvaćeni su pristupi najprominentnijih autora iz područja kojim se knjiga bavi. Tekst je dobro strukturiran i pisan jasnim stilom. Iako je knjiga pisana visokim standardom znanstvene metodologije, sadržaj se s lakoćom razumije jer se autor pobrinuo da sadržaj stručnoga rada bude pristupačan i onima koji nisu previše upoznati sa psihologijskom terminologijom.

Glede drugoga dijela knjige – empirijskoga istraživanja, autoru treba čestitati na hrabrosti da se upusti u doista kompleksno objašnjenje razloga zašto ljudi koriste određene stilove ili taktike u samopredstavljanju. Dobrim instrumentarijem uspio je proširiti razumijevanje fenomena samopredstavljачkoga ponašanja u sklopu utjecaja mnoštva psiholoških obilježja pojedinca (kao što su crte ličnosti, samopoštovanje, samomotrenje, socijalni motivi).

Zaključci ove studije, rađene po strogim kriterijima metodologije znanstvenih istraživanja u društvenim znanostima, te vrsna statistička obrada, uz korištenje medijacijskih analiza, značajan su doprinos istraživanjima ovoga područja ne samo na domaćoj nego i na svjetskoj razini. Posebnost ovoga istraživanja krije se i u činjenici da je sam autor konstruirao značajan dio instrumenata za mjerenje taktika samopredstavljajanja. Rezultati ove studije nesumnjivo će potaknuti mnoge naše mlade znanstvenike na nova istraživanja.

Treba istaknuti da je, kako u prvomu, teoretskom dijelu, tako i u drugomu praktičnom (empirijskom) dijelu ove knjige, autor izvršio vrlo zahtjevan i osjetljiv posao, pristupajući temi taktike i stilova samopredstavljajanja vrlo znanstveno, temeljito i informirano, dok je u isto vrijeme sačuvao jedan stil izričaja koji ovu knjigu može uvrstiti i u popularnu literaturu.

Postoji nekoliko dobrih razloga za preporuku ove knjige:

a) Knjiga je izražajno dobar znanstveni prilog hrvatskoj znanosti na području psihologije. Originalna je, sadržajna, stručna i izvanredan je doprinos znanstvenicima koji se bave područjem opće, socijalne, i u posljednje vrijeme popularne poslovne psihologije. Po potpunosti pristupa ne zaostaje za svjetskom literaturom. Također treba istaknuti da je ova knjiga prvi rad ovakvoga psihološkoga sadržaja u Hrvatskoj.

b) Lako je čitljiva i vjerujem da je lako dostupna ne samo stručnjacima nego i široj populaciji.

c) Značajan doprinos sadržan je u drugomu poglavlju, u kojemu je prezentirano opsežno istraživanje na domaćoj populaciji, a zanimljivi rezultati, koji čak dovode u pitanje neke zaključke istaknutih svjetskih stručnjaka na tu temu, te bogata rasprava i završni osvrt, govore o važnom doprinosu znanstvenim spoznajama u ovom području, te nudi poticaje i ohrabrenje hrvatskim znanstvenicima za nova empirijska istraživanja.

d) Autor posjeduje izvanredan dar za sintezu, jednostavnim i razumljivim načinom pisanja, te iskazuje naglašen potencijal za provođenje solidnih eksperimentalnih istraživanja.

e) Ova knjiga bi mogla imati i praktičnu primjenu te poslužiti kao temelj novim kolegijima na našim sveučilištima u kojima bi se u strategijama samopredstavljajanja obeshrabrivale balkanske metode, prisutne u našoj socijalnoj realnosti.

fra Ilija Živković